

Клець Іванна Ігорівна,
*студентка 4-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної
юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Адаховська Н.С.*

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ЦК УКРАЇНИ

Інститут відповідальності є одним з найважливіших та найдавніших у цивільному праві. Проте, визначення поняття цивільно-правової відповідальності, формуючись протягом декількох тисячоліть та незважаючи на безліч досліджень цього питання, залишається актуальним і дискусійним. Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) не закріпив дане поняття.

Теоретичною основою цієї проблематики являються роботи відомих вітчизняних та зарубіжних науковців: С. Алексєєва, Л. Баранової, С. Братуся, В. Деревіна, О. Йоффе, О. Красавчикова, Г. Матвєєва, В. Приймака, С. Сібільова, В. Тархова, Є. Харитонова, О. Церковної та інших.

Цивільно-правова відповідальність являється самостійним різновидом юридичної відповідальності завдяки особливому характеру мети, призначенню та ряду специфічних ознак. Такими ознаками є: 1) майновий характер; 2) відповідальність юридично рівних суб'єктів перед одним; 3) компенсаційний характер. Група вчених (С. Братусь, О. Красавчиков, О. Йоффе, М. Шаргородський, В. Васькін, Є. Харитонов, О. Отрадна, І. Калетнік, Р. Шишка, О. Шишка) притримується думки, що юридичною відповідальністю, в т. ч. і цивільно-правовою, є застосування юрисдикційними органами примусових заходів до правопорушника.

Найбільш вдале визначення поняття цивільно-правової відповідальності Є. О. Харитонova, під якою він розуміє покладання на правопорушника оснований на законі неvigідних правових наслідків, які виявляються у позбавленні його певних прав, або в заміні неvigіканого обов'язку новим обов'язком або у приєднанні до неvigіканого обов'язку нового, додаткового [1, с. 445].

Однак найбільш гострим та дискусійним було і залишається питання підстав виникнення цивільно-правової відповідальності. Слід вказати, що у науці цивільного права склалися різні точки зору науковців щодо їх визначення. Так, В. В. Вітрянський зазначає, що підставою цивільно-правової відповідальності (єдиною та загальною) є порушення суб'єктивних цивільних прав, як майнових, так і особистих немайнових, оскільки цивільно-правова відповідальність є відповідальністю одного учасника майнового обороту перед іншим, відповідальність порушника перед потерпілим, її загальною метою є

відновлення порушеного права на основі принципу відповідності розміру відповідальності розміру заподіяної шкоди або збитків. В свою чергу, В. С. Євтеєв вважає, що найбільш прийнятним є розуміння підстави цивільно-правової відповідальності як джерела її встановлення. Виходячи з цього аспекту, він виділяє дві підстави відповідальності – закон і договір [2, с. 227].

Проте В. Д. Примак стверджує, що цивільна відповідальність може наставати за наявності різних умов, коло яких у кожному конкретному випадку встановлюється не тільки законом, а й договором, і може визначатися особливостями певного різновиду цивільних відносин та порушених прав [3, с. 140].

Відповідальність боржника настає не за будь-якого порушення суб'єктивного цивільного права, на чому наголошують вищезазначені вчені, а лише за наявності тих обставин, які законом визнаються необхідними для притягнення до такої відповідальності. Зазначені обставини і є підставами виникнення цивільно-правової відповідальності. До них, зокрема, належать: 1) шкода, як моральна (фізична, духовна), так і майнова; 2) протиправна поведінка заподіювача, яка може проявлятися як у активних його діях, так і у пасивних; 3) причинний зв'язок між шкодою та протиправною поведінкою; 4) вина або відсутність власної вини.

Грошове вираження майнової шкоди іменують збитками. Відповідно до положень статті 22 ЦК України особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування.

В свою чергу, збитками є: 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода) [4].

Важливим моментом є те, що шкода незалежно від форми вини (тобто умислу чи необережності) повинна відшкодовуватись у повному розмірі. Таке положення являється спеціальним принципом регулювання зобов'язань з відшкодування шкоди, тобто таким, що стосується лише конкретного правового інституту.

У зв'язку з тим, що питання цивільно-правової відповідальності у сьогоденні є одним з найактуальніших в цивільному праві, слід наголосити на необхідності законодавчого закріплення визначення цивільно-правової відповідальності з урахуванням тих ознак, які склалися у цивільно-правовій теорії, а також закріплення підстав її виникнення у ЦК України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Харитонов Є. О., Старцев О. В. Поняття цивільно-правової відповідальності. Цивільне право України : підручник. Вид. 2, перероб. і доп. К. : Істина, 2007. 806 с.
2. Загородній С. А. Актуальні проблеми виникнення цивільно-правової відповідальності. Право і безпека. 2011. № 1 (38). 278 с.
3. Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2007. 432 с.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page>

Кріпак Надія Григорівна,

*студентка 4-го курсу факультету прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Адаховська Н.С.*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ

Чи можна забезпечити собі спокійну старість, перестати перейматись за сплату комунальних платежів, забезпечити власний добробут і звільнити родичів від спадкових спорів? Так, адже цивільним законодавством України передбачена можливість укладання договору довічного утримання. Проте, не зважаючи на благу мету, законодавцю все ж таки не вдалося виключити всі передумови настання певних проблем, які виникають у процесі його виконання. Отже є потреба розглянути проблемні аспекти виконання такого договору, щоб убезпечити майбутніх відчужувачів та набувачів від негативних для них правових наслідків.

Спочатку слід зазначити, що договір довічного утримання являє собою договір за яким одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно [1].

У судовій практиці спори пов'язані з визнанням таких договорів недійсними, або спори пов'язані з визнанням права власності на майно, одержане за таким договором не є рідкістю. Розглянемо передумови, що зумовлюють виникнення таких спорів, зорієнтувавши свою увагу на судову практику.

По-перше, непоодинокими є випадки коли майбутній набувач недобросовісно сподіваючись отримати майно майбутнього відчужувача